SSOAR

Open Access Repository
www.ssoar.info

Între a preveni şi a pedepsi: un nou tip de acţiune penală în România interbelică

Doboș, Corina

Veröffentlichungsversion / Published Version
Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:
Doboș, C. (2013). Între a preveni şi a pedepsi: un nou tip de acţiune penală în România interbelică. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, *13*(3), 477-497. https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-447444

Nutzungsbedingungen:
Dieser Text wird unter einer CC BY-NC-ND Lizenz (Namensnennung-Nicht-kommerziell-Keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:
https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.de

Terms of use:
This document is made available under a CC BY-NC-ND Licence (Attribution-Non Comercial-NoDerivatives). For more Information see:
https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

gesis
Leibniz-Institut
für Sozialwissenschaften

Mitglied der
Leibniz-Gemeinschaft

Între *a preveni* și *a pedepsi*
Un nou tip de acțiune penală în România interbelică*

CORINA DOBOȘ

Studiul de față își propune să examineze principalele prevederi legale ce definesc din punct de vedere juridic „periculozitatea socială" și noile categorii de infractori „în stare de pericol" , formalizate prin „măsurile de siguranță" din Codul Penal unificat al României Mari[1]. Adoptarea acestei noi categorii de sancțiuni penale semnalează orientarea politicii penale românești către un nou tip de acțiune penală preventivă.

În perspectiva de studiu deschisă de Lawrence Friedman, care afirma că „un corpus de legi nu reprezintă o colecție de legi, doctrine, reguli, termeni și fraze. Legea nu este un dicționar ci un continuum cultural, și trebuie studiat ca atare"[2], și cercetarea pornește de la premisa istoricității legilor ca expresie a unor negocieri profesionale și politice produse în contexte culturale, sociale, științifice și ideologice particulare. Mai mult, având în vedere că „societatea care explică, creează în același timp crima, și astfel legitimează reacțiile contra crimei […] Iar opțiunile de politică penală reflectă la rândul lor ideologia dominantă a societății"[3], cercetarea politicii penale din România interbelică va contribui la elucidarea unor aspecte definitorii ale relației instituite între stat și cetățean în epocă, așa cum este ea codificată de legiuirile penale, înscrisă în tehnicile de guvernare și cercetată, produsă și valorizată de juriști, medici și psihologi din epocă. Hârtie de turnesol pentru relația instituită între stat și cetățeni, și un un indicator important pentru tipul de regim politic al unei țări, legiuirile penale românești interbelice indică, prin „măsurile de siguranță" și alte inovații penale, orientarea autoritaristă a regimului carlist, în condițiile apropierii culturale a României de Italia și a ascensiunii fascismului în Europa anilor 1930. Având în vedere că noua categorie de sancțiuni penale a „măsurilor de siguranță" inaugurată în România prin Codul Penal de la 1936 a continuat să fie utilizată, cu modificări importante, și în codurile penale românești ulterioare (1968, 2012) genealogia acestei noi categorii de sancțiuni penale se dovedește relevantă și pentru societatea românească actuală.

Metodologia folosită în acest studiu este inspirată de metoda genealogică a lui Michel Foucault, care pune în evidență caracterul contextual al „formațiunilor de adevăr", al discursurilor și domeniilor științifice ca formațiuni „istorice" care exprimă

---

* Articol publicat in cadrul proiectului, „Consent in Psychiatry in Romania. Historiography, Research Ethics and Social Consequences" finanțat de UEFISCDI, nr. grant. PCCA 215/2012.

[1] *Codul Penal Carol al II-lea*, publicat în *Monitorul Oficial*, nr. 65 din 18 martie 1936; *Codul de Procedură Penală*, publicat în *Monitorul Oficial*, nr. 66 din 19 martie 1936.

[2] L.M. FRIEDMAN, „Some Thoughts on Comparative Legal Culture", în D.S. CLARK (ed.), *Comparative and Private Law: Essays in Honour of John Henry Merryman on His Seventieth Birthday*, Berlin, 1990, pp. 49-57/pp. 49-50.

[3] A.M. RODRIGUES, „Criminal Policy: New Challenges, Old Ways", *Cahiers de Défense Sociale*, vol. 25, 2003, pp. 182-211/p. 182.

opțiunile etice și politice ale unei anumite societăți la un moment dat. În acest sens vom urmări prin analiza discursivă negocierile, rupturile și convergențele, sensurile și implicațiile care însoțesc în România interbelică formularea „măsurilor de siguranță" ca o nouă categorie de sancțiuni penale.

Cu prilejul discuțiilor prilejuite de lucrările de unificare a Codului Penal din România mare (1920-1936), „periculozitatea" se profilează treptat ca un nou domeniu de intervenție al dreptului penal. Sub umbrela „periculozității" vor fi asociați o serie de noi termeni, precum „delincvent periculos", „pericol moral", „apărare socială", „măsuri de siguranță", „temebilitate", care structurează matricea semantică a imaginarului juridic al periculozității în România interbelică.

Tematizarea interbelică a „periculozității" a fost posibilă printr-o serie de manevre tactice în spațiul discursiv creat de către „cultura pericolului", care constituie pentru Michel Foucault o marcă a liberalismului:

> „Se poate afirma că deviza liberalismului este «a trăi periculos» […] în sensul că indivizii sunt puși neîncetat în situații de pericol, sau, de fapt că ei sunt condiționați să-și perceapă situația, viața, prezentul și viitorul ca fiind generatoare de pericol. Și tocmai acest soi de stimul al pericolului va constitui, după părerea mea, una din implicațiile majore ale liberalismului. O întreagă educație a pericolului, o întreagă cultură a pericolului își face, într-adevăr, apariția în secolul al XIX-lea […] Cultura politică a pericolului din secolul al XIX-lea prezintă o serie de aspecte, cum ar fi […] toate campaniile privitoare la boală și la igienă, să ne uităm și la tot ce se întâmplă în jurul sexualității și a spaimei de degenerare […] Nu poate să existe liberalism fără o astfel de cultură a pericolului"[1].

În producerea „periculozității", discursurile politice se intersectează cu cele științifice, cele penale cu cele medicale, deschizând „infrapenalul [...] ca dovada unui comportament, a unei atitudini, a unui caracter, care pot constitui defecte din punct de vedere moral fără a fi maladii din punct de vedere patologic și nici infracțiuni în plan legal"[2] ca un nou domeniu de cunoaștere și de acțiune medicalizată[3] în care structurile politice și elita tehnocratică în plin proces de profesionalizare din România Mare își pot demonstra existența și utilitatea socială.

---

[1] Michel FOUCAULT, *Naşterea biopoliticii. Cursuri ţinute la Collège de France (1978-1979)*, trad. de Bogdan Ghiu, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2007, pp. 69-70. Despre „cultura pericolului" dezvoltată de liberalism ca sistem politic și social v. Michel FOUCAULT, *Naşterea biopoliticii*...cit., în special cursul din 24 ianuarie 1979, pp. 55-74. De asemenea Robert CASTEL, „From Dangerousness to Risk", in Graham BURCHELL, Colin GORDON, Peter MILLER (eds.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality: With Two Lectures by and an Interview with Michel Foucault*, University of Chicago Press, Chicago, 1995, pp. 281-298.

[2] Concept dezvoltat de Michel Foucault în cursurile din 15 și 22 ianuarie 1975 ținute la Collège de France pentru a desemna aspectele „infraliminare ale penalității" care reunesc elemente de „infrapatologic" și „infralegal", cf. Michel FOUCAULT, *Anormalii*, trad. de Dan Radu Stănescu, Editura Univers, București, 2002, pp. 15-59.

[3] Procesul de medicalizare denotă „intrarea unor sfere și comportamente sociale din ce în ce mai întinse sub jurisdicția tratamentului biomedical, printr-o continuă extindere a terminologiei specifice patologiei pentru a denumi noi condiții și comportamente", Hans A. BAER, Merrill SINGER, Ida SUSSER, *Medical Anthropology and the World System*, Bergin & Garvey, Westport-Conneticut-London,1997, p. 13.

Succesul interbelic al școlii italiene de drept penal și noua politică penală românească

Discursul criminologic și penal occidental din perioada interbelică nu a constituit obiectul predilect al cercetărilor istoriografice, cu excepția câtorva pagini, de obicei grăbite, dedicate criminologiei naziste[1]. Această lipsă istoriografică este cu atât mai surprinzătoare cu cât dezbaterile și evoluțiile criminologice din Europa în perioada interbelică sunt absolut considerabile. În fapt, ideile lui Lombroso și ale școlii italiene de drept penal[2], care, deși larg dezbătute, în termeni practici, au avut prea puțin succes înainte de Primul Război Mondial, sunt reluate cu mai mult succes în perioada interbelică. Reînvierea acestor idei și, mai mult, punerea lor parțială în practică are loc în condițiile ascensiunii fascismului în Italia, din anii 1920. Școala italiană a fost revalorizată în perioada interbelică, iar Codul Italian (*Codice Rocco*) din 1930 demonstrează legiferarea unora dintre cele mai importante idei formulate de Lombroso și școala sa, căci includerea „măsurilor de siguranță" (*Misura di sicurezza*) în legea penală echivala cu recunoașterea legală a circumstanțelor somatice și comportamentale care determină actul delincvențional.

Codul Penal Italian din 1930, în vigoare încă și astăzi[3], a fost considerat în epocă una din cele mai avansate legiuiri penale din punct de vedere științific și tehnic, servind ca model de inspirație pentru mai multe coduri din epocă. Calitățile sale tehnice, salutate în epocă de penaliștii din întreaga lume, par să explice longevitatea sa[4].

Succesul interbelic european al școlii pozitiviste de drept penal italian semnalează deplasarea „personalității infractorului" în centrul procesului penal și penitenciar. Acțiunea penală nu mai era strict determinată de încadrarea legală a faptei și de cazierul infractorului, ci de tot felul de elemente „infrapenale" (Foucault) sau „extrapenale" (biografice, sociale, psihologice și fiziologice) care contribuie la schițarea „personalității infractorului" ca element de primă importanță în procesul penal și schimbă fundamental principiile fundamentale și chiar domeniul dreptului penal.

---

[1] Nicole HAHN RAFTER, *The Criminal Brain: Understanding Biological Theories of Crime*, New York University Press, New York, 2008; IDEM, *Creating Born Criminals*, University of Illinois Press, Urbana, 1997; Michael Dow BURKHEAD, *The Search for the Causes of Crime: A History of Theory in Criminology*, Jefferson, McFarland, 2006; Richard F. WETZELL, *Inventing the Criminal: A History of German Criminology, 1880-1945*, Studies in Legal History, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2000; Peter BECKER, Richard F. WETZELL, *Criminals and their Scientists: The History of Criminology in International Perspective*, Cambridge University Press, New York, 2006.

[2] Mary GIBSON, *Born to Crime. Cesare Lombroso and the Origins of Biological Criminology*, Praeger, Westport, Conneticut, 2002; P. BEIRNE, *Inventing Criminology. Essays of the Rise of Homo Criminalis*, State University of New York, Albany, 1993; Peter BECKER, *Verderbnis und Entartung: eine Geschichte der Kriminologie des 19. Jahrhunderts als Diskurs und Praxis*, Vandenhoeck & Ruprecht, Gӧttingen, 2002.

[3] Adelmo MANNA, Enrico INFANTE, *Italy*, *Criminal Justice Systems in Europe and North America Series,* Helsinki, 2009, p. 4.

[4] Giulio BATAGLINI, „The Fascist Reform of the Penal Code in Italy", *Journal of Criminal Law and Criminology*, vol. 24, 1933, pp. 278-289; Giuliano VASSALLI, „The Reform of the Italian Penal Code", *Wayne Law Review*, vol. 20, 1974, pp. 1031-1069.

Noile instituții penale create în România sub influența școlii pozitiviste italiene de drept penal[1] traduceau o reorientare generală a politicii penale „care are în vedere viitorul, nu trecutul, faptul de realizat și rezultatul de obținut, cu mult mai mult decât crima comisă"[2], iar „măsurile de siguranță" adoptate în Codul Penal unificat (1936) după modelul oferit de Codul Penal Rocco sunt semnificative pentru această reorientare.

Politica penală românească, așa cum a fost conturată în proiectele de Cod Penal elaborate între 1928 și 1936, era de una de tip preventiv, orientată către controlul riscului, scopul ei fiind nu numai pedepsirea punctuală a infractorului ci și prevenirea delincventului, în conformitate cu „teama" pe care acesta o inspiră societății. Criza societală accentuată după Primul Război Mondial, exprimată de criminalitatea în continuă creștere[3] făcea ca represiunea de tip „clasic", bazată pe culpa infractorului și construită în jurul „pedepsei" să nu mai apară ca suficientă pentru apărarea socială, și „numai printr-o reacțiune penală severă și judicios aplicată, coroborată cu mijloace de *ordin preventiv*, se poate pune o stavilă valului tot mai crescând al criminalității"[4], căci dreptul penal are și *funcțiunea de apărare socială*, realizată prin *pedepse și măsuri de siguranță* [s.n.][5].

„Măsurile de siguranță" – un nou tip de sancțiuni penale?

În România interbelică, „măsurile de siguranță" au fost tematizate în cele trei proiecte (1928, 1933, 1934) de Cod Penal elaborate de Consiliul Legislativ, organismul profesional care din 1926 devenise responsabil cu elaborarea Codului Penal unificat, pentru a deveni finalmente operaționale[6] prin promulgarea Codului Penal și de Procedură Penală „Carol al II-lea" în 1936.

---

[1] Pentru ecoul ideilor penale pozitiviste italiene în România interbelică v. Corina PĂLĂȘAN, „Domesticating Violence in Interwar Romania", în Marika GUGGISBERG, David WEIR (eds.), *Understanding Violence: Contexts and Portrayals*, Inter-disciplinary Press, Oxford, 2009, pp. 173-187; Octavian BUDA, *Criminalitatea. O istorie medico-legală românească*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006.

[2] Traian POP, „Proiectul Codului Penal din 1933 și codul penal Carol II", *Analele Facultății de Drept din Cluj*, tomul I, fascicola 8, 1939, p. 11.

[3] Expunerea de motive la Codul Penal din 1936 a Ministrului Justiției, *Codul Penal Carol al II-lea din 18 martie 1936. Cu expunerea de motive, raportul Consiliului Legislativ, rapoartele dela Senat și Cameră și cu trimiteri la vechile coduri și legi penale abrogate, precum și la codurile italian, polonez, etc., unde își găsesc origina nouile instituții*, Editura Librăriei „Universala" Alcalay & Co, București, 1936, p. 134.

[4] *Ibidem*.

[5] Traian POP, „Proiectul Codului Penal din 1933...cit.", p. 11.

[6] *Codul Penal Regele Carol al II-lea*, cit., art. 71: Măsuri. de siguranță sunt: 1. internarea infractorilor alienați într-un ospiciu; 2. internarea infractorilor cu anormalități de ordin fiziologic sau psihologic, într-un azil; 3. deținerea infractorilor din obiceiu, într-un institut special; 4. internarea vagabonzilor și cerșetorilor într-o casă de muncă; 5. internarea infractorilor minori într-un institut de educație corectivă; 6. liberarea supravegheată pentru minori; 7. măsurile tutelare pentru minori; 8. interdicția de a se afla în anumite localități; 9. interdicția de a pătrunde în anumite localuri; 10. interdicția de a exercita o anume profesie sau meserie; 11. expulzarea străinilor; 12. confiscarea specială; 13. cauțiunea de bună purtare; 14. închiderea localului; 15. disolvarea sau suspendarea unei persoane juridice.

Preocuparea juriștilor români din epocă pentru acest tip de măsuri preventive de apărare socială poate fi înțeleasă în contextul în care din punct de vedere doctrinar adoptarea „măsurilor de siguranță" în diferite țări și proiecte de Cod Penal constituia o noutate absolută și semnifica admiterea parțială a unor principii ale școlii pozitiviste italiene în *mainstream*-ul discursiv al dreptului penal.

Prezentarea caracterului inovativ al „măsurilor de siguranță" reprezintă un element de fractură în „istoria oficială" a lucrărilor de elaborare a Codului Penal. Există diferențe importante în accepțiunile date „măsurilor de siguranță" în expunerile de motive venite din partea diverșilor miniștri de justiție și a Consiliului Legislativ. Aceste fracturi din discusul oficial au fost exploatate și amplificate de către mai mulți juriști din epocă, aflați în poziții profesionale diferite și mai mult sau mai puțin implicați în lucrările de elaborare a Codului Penal. Principalele diferențe dintre accepțiunile date în epocă „măsurilor de siguranță" se referă la contestarea caracterului de absolută noutate al acestui tip de sacțiuni penale, în fapt la recunoașterea influenței „revoluționare" a doctrinei pozitiviste penale asupra noii legiuiri penale române. Examinarea izvoarelor „măsurilor de siguranță" introduse în Codul Penal de la 1936 pledează pentru influența covârșitoare a Codului Penal Italian Rocco[1].

Unii dintre juriști tangențial implicați în elaborarea noului Cod Penal identificau cu certitudine „măsurile de siguranță" ca fiind elementele de noutate absolută în politica penală „științifică" inaugurată de noul Cod[2]. „Măsurile de siguranță" se numărau „printre metodele și mijloacele *noi* de luptă în contra criminalității"[3], iar „măsurile de siguranță, indiferent de modul în care sunt denumite astăzi [...] au fost preconizate mai întâiu de Școala positivistă penală. Aceste măsuri fac parte integrantă din opera penală a lui Ferri, de la 1892. [Sustitutivele penale] Această parte este cunoscută de aproape 50 de ani, așa că este foarte greu să susții că această măsură ar fi altceva decât positivistă"[4]. Acest lucru este explicit recunoscut în Parlamentul României, de către raportorul la Senat, senatorul Tony Iliescu: „Aceste măsuri [de siguranță] le-am împrumutat de la școala pozitivistă, și reprezintă un real progres față de sistemul actualului cod penal"[5].

În Expunerea de motive la proiectul de Cod din 1928, Consiliul Legislativ încearcă să minimizeze caracterul inovativ în materie penală a acestor măsuri[6] pentru a camufla faptul că, sub influență pozitivistă, „zona infrapenală" s-a deplasat de la marginea unui sistem penal „clasic" (bazat pe liberul arbitru și pe rațiune) către centrul lui. Petru Ionescu-Muscel însă, jurist și istoric al dreptului ce își obținuse în 1925 doctoratul la Roma sub conducerea celui mai important reprezentant al pozitivismului penal italian, Enrico Ferri, ne atrage atenția asupra faptului că „atât în privința măsurilor de siguranță cât și în ceea ce privește textele despre imputabilitate

---

[1] *Codul Penal Carol al II-lea din 18 martie 1936*...cit., pp. 18-23, *passim*.

[2] Petre IONESCU-MUSCEL, *Istoria dreptului penal român*, Editura Revista positivă penală și penitenciară, București, 1931, p. 193.

[3] IDEM, *Noul cod penal votat de Senat*, Editura Revista positivă penală, București, 1935, p. 16.

[4] I.B. GEORGESCU, *Măsuri de siguranță. Organizarea lor în proectul de cod penal român, în ante-proectul de cod penal francez și în codul penal italian*, Craiova, 1935, p. 3.

[5] *Discuția generală asupra proiectului de Cod Penal. Discursul domnului raportor Tony Iliescu, vicepreședinte al Senatului, rostit în ședințele de la 19, 20, 21, și 22 februarie 1935*, Imprimeria Centrală, București, 1935 p. 9.

[6] Expunerea de motive la Codul Penal din 1936 a Consiliului Legislativ, cit., p. 149.

(art.132, 162), proiectul [de Cod Penal din 1928] apare să fi adoptat, cu mici rezerve, principiile școlii pozitive penale"[1].

În expunerea de motive din 1934, Consiliul Legislativ era gata să recunoască spiritul modern și reformator ce anima „măsurile de siguranță"[2]. Însă, după cum făcuse și în 1928 și cu aceleași exemple, reprezentanții Consiliului Legislativ insistau asupra faptului că

> „multe din aceste măsuri existau, nouă e numai denumirea de «măsuri de siguranță», organizarea sau sistematizarea lor în reacțiunea represivă, căci atari măsuri au existat și se găsesc prevăzute chiar în codul penal și în diferite legi speciale, iar aplicarea lor era rezervată în unele cazuri puterii executive"[3].

Aceeași rezervă se constată în a recunoaște explicit noutatea edificiului penal pus în funcțiune prin „măsurile de siguranță".

În lucrarea *Măsurile de siguranță pentru apărarea socială și ocrotirea individuală*[4] avocatul Mircea Georgescu din Cluj soluționează în această contradicție, precizând în legătură cu măsurile de siguranță din proiectul de Cod Penal din 1934 că „dacă multe din măsurile de siguranță se pot regăsi în alte legi mai vechi, ceea ce distinge în primul rând «măsura de siguranță» recent adoptată de vechea dispoziție legală asemănătoare, este nu *numai regimul special de aplicațiune penală* al noilor dispoziții, ci mai cu seamă *spiritul deosebit în finalitatea* lui, care dominează această aplicațiune"[5].

Rezerva Consiliului Legislativ în a admite caracterul profund novator al măsurilor de siguranță este sinonim cu refuzul admiterii a influenței „revoluționare" a pozitivismului italian asupra legiuirii române, probabil din cauza asocierii explicite a acestuia cu regimul fascist italian.

„*Măsuri de siguranță*" versus *pedepse*

Dacă recunoașterea noutății acestui tip de sancțiune penală produsă sub influența pozitivismului italian reprezintă o fractură în discursul oficial, toată lumea subliniază diferențele conceptuale și practice existente între „pedepse" și „măsuri de siguranță", ca două tipuri diferite de sancțiuni penale. Între „măsuri de siguranță" și „pedepse" există diferențe semnificative: pedepsele de ispășire sunt bazate pe doctrina clasică a responsabilității morale (liberul arbitru) a infractorului, iar durata lor e proporțională cu greșeala comisă; măsurile de siguranță sunt bazate pe nevoia de apărare socială, durata lor fiind proporțională cu gradul de primejdie pe care infractorul îl inspiră[6].

În explicațiile teoretice referitoare la „măsurile de siguranță" cuprinse în expunerea de motive la Proiectul de Cod Penal din 1928, Consiliul Legislativ afirma

---

[1] Petre IONESCU-MUSCEL, *Istoria dreptului penal român*, cit., p. 193.

[2] Expunerea de motive la Codul Penal din 1936 a Consiliului Legislativ, cit., p. 181.

[3] *Ibidem*.

[4] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță pentru apărarea socială și ocrotirea individuală*, Cluj, 1938.

[5] *Ibidem*, p. 78.

[6] V.V. STANCIU, „Regimul penitenciar al anormalilor în lumina noului cod", *Revista de Drept Penal și Știință Penitenciară*, vol. 16, nr. 3-4, 1937; C. RĂDULESCU-MOTRU, „Responsabilitatea penală", *Revista de Drept Penal și Știință Penitenciară*, vol. 19, 1940, pp. 88-97.

că noile măsuri exprimă cel mai bine deziderateleе de apărare socială cerute de noile forme de criminalitate de după Primul Război Mondial:

> „Cu alți termeni, trebuiau mijloace sau măsuri de *prevențiune post delictuală*, care să combată relele înclinațuni și deprinderi ale infractorului, obișnuindu-l cu altele bune. Aceste măsuri constituie măsurile de siguranță. Apreciind marea lor importanță în lupta pentru combaterea criminalității și urmând tendința codurilor penale moderne și a unor anteproiecte, am admis și organizat și noi pe lângă pedepse și măsuri de siguranță"[1].

Ionescu-Muscel atrăgea atenția că spre deosebire de pedepse, „măsurile de siguranță nu se bazează pe ideia de responsabilitate, ci pe temerea unei noui vătămări sociale derivând din starea de periculozitate pe care o prezintă anumiți infractori, *unii anormali, alții incorigibili*. S-a constatat că față de asemeni infractori, pedepsele oricât de severe ar fi ele, atât în durată cât și regim, nu pot să garanteze de-ajuns ordinea socială, și că sunt necesare și alte instituțiuni, cu un caracter și mai pronunțat defensiv în contra pericolului pe care ei îl prezintă" [s.n.][2]. Infractorii „incorigibili" erau acei recidiviști la care „în urma unei a trei condamnațiuni pentru recidiva criminală sau corecțională, se va socoti că recidivistul din cauza stării sale *bolnăvicioase fizice sau morale* sau *a alcoolismului cronic, nu este capabil de o muncă ordonată și cinstită*, tribunalul sau curtea va putea dispune ca după executarea pedepsei condamnatul să fie așezat în azil. Aceia așezați într-un asemenea azil se vor supune unei îndeaproape observări și tratări medicale și se vor deprinde cu o muncă potrivită stării lor fizice și morale" [s.n.][3]. „Incorigibilitatea" nu era descrisă în termeni juridici ca fiind determinată numai de cazier, precum recidiva, ci mai ales cu judecăți de valoare cu valențe medicale sau morale, într-o zonă creată la intersecția dintre limbajul juridic și cel medical. Dacă această zonă rămânea „infrapenală", precum în codurile inspirate de școala clasică, măsurile de siguranță valorificate de Codurile Penale de inspirație pozitivistă o deplasează dinspre subtextul și de la marginea penalului chiar în inima sistemului și procesului penal.

Problema „măsurilor de siguranță" necesare pentru anumiți infractori este reluată și dezbătută odată cu elaborarea și adoptarea proiectului de Cod Penal din 1934. În Expunerea de Motive, Victor Antonescu[4], Ministrul Justiției, o aduce în discuție în contextul ineficienței sistemului de apărare socială bazat pe doctrina clasică a pedepsei și responsabilității morale:

> „Pedeapsa s-a dovedit de multe ori ineficace pentru a realiza «apărarea socială în contra criminalității»", căci „pedeapsa se adresează sentimentului moral, și se adresează astfel infractorilor «ocazionali»".

---

[1] Expunerea de motive la Codul Penal din 1928 a Consiliului Legislativ, în *Proiectul Codului Penal*, Imprimeriile Statului, București, 1928, p. 149.

[2] *Ibidem*.

[3] *Proiectul Codului Penal*, cit., art. 99.

[4] Victor Antonescu (1871-1947), Ministrul Justiției în guvernul I.G. Duca (14 noiembrie-29 decembrie 1933), guvernul dr. Constantin Angelescu (30 decembrie 1933-3 ianurie 1934), guvernele Gheorghe Tătărăscu (5 ianuarie-1 octombrie 1934), (2 oct. 1934-1 feburarie 1935, înlocuit de Valeriu Pop de la 1 februarie 1935), Stelian NEAGOE, *Istoria guvernelor României, 1859-1995*, Editura Machiavelli, București, 1995.

Ori, efectul pedepsei este mult redus pentru acei „infractori care *prezintă o natură criminală*". Pentru acești infractori, „atât amenințarea privațiunii de liberate, cât și regimul închisorii, nu-i intimidează de loc sau îi intimidează foarte puțin [...] închisoarea nu corectează și nu intimidează tocmai pe acei cărora le este în special destinată, și anume pe *infractorii din obiceiu* și *de profesiune*, pe indivizii care constituie *adevăratul pericol* al societății. Pe de altă parte, închisoarea nu poate fi aplicată criminalilor alienați și minorilor lipsiți de discernământ[1]" [s.n.].

Victor Antonescu semnala formularea unei noi „grile" de normalizare, mult mai fină decât cea precedentă a școlii clasice care, bazată pe rațiune ca fundament al responsabilității penale nu se dovedea capabilă să cuprindă „zona gri" a anormalității psihice, fizice sau comportamentale. Noua „zonă gri" inclusă în domeniul dreptului penal este descrisă ca fiind a acelor infractori cu o „natură criminală": infractorii din obiceiu și de profesiune, criminalii alienați și minorii fără discernământ, care toți puneau în pericol societatea. În urma căutării de noi soluții penale, a încercărilor de dezvoltare a unor noi instrumente penale potrivite pentru stăpânirea acestei „zone gri", „s-a constatat că în afară de represiune, pot fi luate și alte măsuri de natură să asigure cu mai multă eficacitate protecțiunea și liniștea publică" [2].

Explicațiile medicalizante ale Consiliului Legislativ din 1934 sunt completate cu descrierile categoriilor de infractori „în stare de pericol" pe care „măsurile de siguranță" le consacră:

> „Cele mai importante din aceste măsuri privesc pe delincventul din obiceiu, pe incorigibili, vagabonzi, alcoolici, toxicomani, nebuni și deficienți mintali"[3].

În „grila" eficace ale măsurilor de siguranță este și prins

> „un infractor devenit «profesionist al crimei», căruia, deși pentru ultima sa infracțiune i se dă maximul de pedeapsă, *e neîndoios că din cauza obiceiurilor de care e stăpânit*, după terminarea pedepsei, va începe activitatea sa antisocială, sau din cauza *alcoolismului cronic* nu e capabil să înceapă o *muncă ordonată*" [s.n.],

sau „un delincvent în privința căruia se constată că *e o fire irascibilă și sub influența alcoolului cronic* comite infracțiuni" [s.n.][4].

În construcția acestor „categorii de periculozitate", noțiunile juridice (profesionist al crimei, pedeapsă) se combină cu cele medicale („alcoolism cronic", „fire") și cu judecățile de valoare („muncă ordonată", „fire irascibilă", „obiceiuri de care e stăpânit") pentru decriptarea și prevenirea riscului („e neîndoios"). Logica riscului pus de infractorii aflați „în stare de pericol" pentru societate și a prevenirii sale, reiterată de Consiliul Legislativ semnalează încă o dată acea „cultură a pericolului" ce însoțește dezvoltarea liberalismului ca sistem socio-politic:

> „În fața acestor infractori societatea e oarecum dezarmată, căci dacă reacțiunea represivă poate lovi pentru fapte petrecute, din moment ce infractorul

---

[1] Expunerea de motive la Codul Penal din 1936 a Ministrului Justiției, cit., p.128.
[2] *Ibidem*.
[3] Expunerea de motive la Codul Penal din 1936 a Consiliului Legislativ, cit., p. 149.
[4] *Ibidem*, p. 180.

> și-a executat pedeapsa ce i se dăduse ea nu mai poate interveni pentru *simpla eventualitate* a unei noi infracțiuni. Trebuia, prin urmare, pentru ca lupta în contra criminalității să fie dusă cu succes, să se introducă mijloace sau măsuri noi, cu ajutorul cărora ea să fie continuată și după executarea pedepsei, întregind astfel opera de îndreptare și refacere morală a delincventului" [s.n.][1].

Din punct de vedere practic, măsurile de siguranță constau în „organizarea unui regim care să combată relele înclinațiuni și deprinderi ale infractorului obișnuindu-l cu altele bune"[2].

Senatorul Tony Iliescu recunoaște la rândul lui statutul diferit al măsurilor de siguranță în comparație cu pedepsele, căci primele reprezintă „complementul pedepsei; inovațiunea foarte fericită a măsurilor de siguranță, cel mai de seamă corolar al pedepsei, menite să apere societatea contra stării de pericol a unor anume infractori"[3].

Diferența dintre cele două tipuri de acțiune penală este semnalată și de spațiile penitenciare diferite în care ele urmau să fie executate. Executarea măsurilor de siguranță privitoare la infractorii adulți urma să aibă loc în următoarele institute: ospicii pentru alienați; aziluri pentru infractorii anormali periculoși; case de muncă pentru infractorii de obicei incorigibili; case de muncă pentru cerșetori și vagabonzi[4]. Pentru executarea măsurilor de siguranță privitoare la minori se creează institutele corecționale și cele de educațiune forțată[5]. Să reținem că

> „rolul institutelor de siguranță este diferit de cel al penitenciarelor: internații din aceste institute țin în cea mai mare parte de latura patologică a criminalității și deci tratamentul ce trebuie aplicat în institute trebuie să se orienteze după alte criterii decât acelea care convin în penitenciare"[6].

Lucrarea avocatului Mircea Georgescu[7] oferă un fel de „gramatică" cu ajutorul căreia putem descifra implicațiile și construcțiile semantice ale noului univers al „periculozității". Mircea Georgescu începe prin a fundamenta din punct de vedere științific necesitatea dezvoltării unor noi instrumente de luptă împotriva criminalității crescânde:

> „Pentru că crimele și delictele nu au o existență naturală, ele fiind creațiuni umane, judecătorul care aplică legea penală trebuie să aibă în vedere în primul rând *periculozitatea* delincventului pentru societate, precum și posibilitatea lui de a se adapta sau nu în comunitatea socială"[8].

---

[1] *Ibidem*.

[2] *Ibidem*.

[3] *Discuția generală asupra proiectului de Cod Penal. Discursul domnului raportor Tony Iliescu*...cit., p. 9.

[4] „Lege pentru organizarea penitenciarelor și institutelor de prevențiune", publicat în *Monitorul Oficial*, nr. 166, 30 iulie 1929, art. 5.

[5] *Ibidem*, art. 6.

[6] Nicolae IORGULESCU, „Institutele de prevențiune la noi", *Revista de drept penal și știință penitenciară*, vol. 19, 1940, pp. 233-236.

[7] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit.

[8] *Ibidem*, p. 27.

S-a ajuns la constatarea că datorită „firii" unor anumiți infractori, „pedeapsa nu mai poate rămâne singurul mijloc de luptă împotriva infracțiunii"[1], și în căutarea de „măsuri penale de natură să aibă cel mai potrivit efect asupra infractorului vizat, știința penală a ajuns la concluzia al cărui *ultim* aspect este «ideia măsurii de siguranță»"[2].

Mircea Georgescu subliniază diferențele formale și conceptuale care există între pedeapsă și măsura de siguranță. Aceste diferențe au fost sancționate formal de către Uniunea Internațională prin formularea unui termen convențional ca să denumească aceste „dispoziții de apărare socială, în intențiunea de a marca deosebirea ce înțelegea să facă între acestea și pedepsele cunoscute până atunci. Denumirea aleasă a fost de «măsuri de siguranță», acelea menite să apere societatea contra infracțiunii" [3].

Mircea Georgescu ne lămurește că pentru unii delincvenți (cei cu responsabilitate atenuată sau chiar inexistentă), „pedeapsa nu constituie o represiune și nici o intimidare", căci sancțiunea nu găsește

> „terenul sufletesc conștient, pe care să poată așeza sistemul său de privațiuni menite să aducă suferința expiatoare a condamnatului... slăbiciunea morală a delincventului nu mai reacționează în fața aflicțiunii penale și, deci, nu mai poate concepe teama de sancțiune".

În aceste cazuri, „penalitatea rămâne lipsită de scopurile ei principale și devine doar o cruzime inutilă"[4].

Măsura de siguranță diferă de pedeapsă și din punct de vedere conceptual.

> „Acolo unde pedeapsa nu mai putea pătrunde, continuau să activeze antenele unor noi dispoziționi al căror rost *nu mai era de a reprima vreo greșeală*, de a consacra din punct de vedere moral, de a plăti pentru o faptă rea, de a intimida, ci – având în vedere starea de periculozitate a infractorului, atât pentru el cât și pentru societate – să tindă la apărarea societății prin *îmbunătățirea, transformarea și readaptarea celui vizat*"[5].

Noile măsuri se adresează acelor „categorii de infractori a căror activitate, deși face parte din domeniul criminalității obișnuite, se găsesc totuși în afară de marginile firești ale represiunii normale înscrisă în cod"[6]. Ionescu-Dolj, președintele Consiliului Legislativ, conchide: „Măsurile de siguranță pun la îndemână mijloace mai proprii contra infractorilor anormali și periculoși"[7]. Diferențele dintre cele două tipuri de acțiune penală contribuie la construirea semantică a unor noi categorii de infractori după un alt criteriu decât cel juridic, căci ele consacră și naturalizează diferențele „de fire" dintre diversele categorii de infractori. Măsurile de siguranță servesc „în considerarea infractorilor, care puteau fi de *ocazie* dar care puteau fi și din *obiceiu,* care

---

[1] *Ibidem,* p. 31.
[2] *Ibidem*, p. 27.
[3] *Ibidem*, p. 32.
[4] *Ibidem*, p. 101.
[5] *Ibidem*, p. 32.
[6] *Ibidem*, p. 180.
[7] I. IONESCO-DOLJ, „Le Project de Code Penal Roumain, Quleques traits caracteristiques; les principes directeurs dans les grandes problemes criminels", *Revista de drept penal și știință penitenciară*, vol. 13, 1934, pp. 221-230/p. 228.

puteau fi și normali, dar și anormali: degenerați, neurastenici"[1], ele fiind rezervate „delincvenților anormali, celor din înclinație, recidiviști, alcoolici, precum și acelor infractori care dau speranța că sunt susceptibili de a-și reforma un moral alterat sau diminuat"[2].

Măsurile de siguranță reprezintă unul din mijloacele conceptuale prin care „natura", „personalitatea" infractorului este formalizată în sfera juridică, căci „măsura de siguranță este destinată cu totul *personalității periculoase* a infractorului; dacă această periculozitate este constatată, atunci măsura de siguranță intervine și tinde a se face folositoare"[3], pentru că „funcțiunea esențială a măsurilor de siguranță o reprezintă *prevențiunea* specială individualizată, pe cât este posibil, la *natura infractorului*" [s.n.][4].

Pentru Mircea Georgescu „*caracterul de prevențiune* constituie esența măsurilor de siguranță"[5], căci ele trebuie „a pune pe periculos în imposibilitatea de a face rău"[6], fapt subliniat și de senatorul Alfons Heroveanu:

> „Prin măsurile de siguranță a predominat ideia corespunzătoare timpului în care trăim, și necesităților impuse de el, ca această operă socială să aibă și un *caracter preventiv*, pentru ca, prin legiferare, să se servească societatea, nu numai pedepsind pe acela care greșește, ci și *prevenind* pe acela care nu are suficientă conștiență despre bine și rău, permis sau nepermis, legal sau nelegal" [s.n][7].

În accepțiunea Ministrului Justiției aceste măsuri au un puternic caracter *preventiv*, căci proiectul întrebuințează și organizează măsurile de siguranță

> „ca sancțiuni de natură să asigure prevențiunea individuală, prevențiune având ca principal scop protecțiunea societății în contra stării periculoase a infractorului, spre a-l supune unui tratament medical sau a-l amenda ori elimina"[8].

Ele sunt mijloace de „prevențiune directă post-delictuală"[9], și fiind postdelictuale, măsurile de siguranță intră în sfera legiuitorului penal. Traian Pop și Mircea Georgescu subliniază și *caracterul curativ* pe care „măsurile de siguranță" îl împărtășesc cu pedepsele, pentru că sancțiunea trebuie aplicată în scopul reabilitării infractorului, „în măsura în care acest scop poate fi ajuns"[10].

Din punct de vedere doctrinar, operaționalizarea noțiunii de *periculozitate* în Codul Penal are importante consecințe căci ea marchează depășirea, fie și parțială, a concepției clasice. Deși „măsurile de siguranță" respectă dictonul clasic „responsabilitatea morală determină responsabilitatea penală" ele izbutesc să creeze o „zonă gri" de indeterminare în care pot exista acțiuni penale, altele decât pedepsele

---

[1] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., p. 32.
[2] *Ibidem*, pp. 40-41.
[3] *Ibidem*, p. 39.
[4] *Ibidem*, p. 33.
[5] *Ibidem*, p. 87.
[6] *Ibidem*, p. 39.
[7] Alfons HEROVANU, *Discuțiuni pe marginea codului penal, discurs rostit în ședința Senatului de la 8 februarie 1935*, Imprimeria centrală București, 1935, p. 4.
[8] Expunerea de motive la Codul Penal din 1936 a Ministrului Justiției, cit., pp. 127-128.
[9] *Ibidem*, p. 129.
[10] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., p. 30.

deși responsabilitatea morală nu mai e angajată, căci prin introducerea unui termen terț, „obicei", „caracter", „fire" se eludează binomul clasic rațional/alienat. Astfel „[măsurile de siguranță] formează o reacțiune socială deosebit de pedeapsă, aplicată infractorilor în stare de pericol, indiferent de orice chestiune de responsabilitate" [1]. Ele se aplică „indiferent de faptul dacă infractorul este sau nu responsabil" [2].

Zona gri a *periculozității*, construită prin „măsurile de siguranță" și aflată între zonele bine delimitate de responsibilitatea/neresponsabilitatea penală, de imputabilitate sau culpabilitate, marchează delimitarea unei noi zone de acțiune în sfera dreptului penal, după cum explică Traian Pop:

> „Pedeapsa se poate aplica însă numai infractorului responsabil, pe când infractorului neresponsabil, dar periculos, i se pot aplica *numai măsuri de siguranță*. Astfel, societatea este înarmată și față de infractorii neresponsabili, dar periculoși, față de cari în trecut era dezarmată"[3].

Discuțiile privind caracterul, aplicabilitatea și noutatea „măsurilor de siguranță" purtate la nivel teoretic ne dau posibilitatea să întrezărim parte din aspectele tematizate de aceste inovații penale în imaginarul juridic al epocii, așa cum au fost ele surprinse de specialiști în epocă. „Măsurile de siguranță" încearcă să extindă și eficientizeze politica penală destinată „apărării sociale". Ele creează din punct de vedere semantic o nouă categorie de infractori și o nouă zonă de acțiune în dreptul penal: infractorii cu „potențial" anti-social, în fața cărora „pedeapsa" – principalul instrument de represiune și apărare socială propus și practicat de școala clasică de drept penal – se dovedise neputincioasă.

Având după unii autori un caracter preventiv, după alții un caracter represiv, „măsura de siguranță" încearcă să oprească, să stăpânească „periculozitatea" infractorului pentru societate. Axele temporale se schimbă în procesul penal, așa cum este el obiectivat de o „cultură a pericolului", care încearcă să prevină riscul unei viitoare infracțiuni. Reorientarea temporală a procesului penal înspre viitor este posibilă într-o logică medicalizată care leagă profilaxia [măsura de siguranță] de terapeutică [măsura de siguranță și pedeapsa] și de etiologie [găsirea cauzelor criminalității]. Limbajul medical în care se formulează explicațiile privitoare la „măsurile de siguranță" completează această logică, și încearcă să formalizeze în domeniul simbolic al legii o stare „reală", corespunzătoare „infractorului" în dimensiunea sa „naturală".

Cele patru tipuri de măsuri de siguranță operaționalizate în cele din urmă de Codul Penal de la 1936: preventive, curative și reformatorii, eliminatorii și cele tutelare pentru minori pun în joc un nou imaginar al periculozității, care este decisiv orientat către și de către viitor. „Măsurile de siguranță" din Codul Penal Carol al II-lea au tematizat noi categorii din infractori: alături de „infractorii alienați", măsurile de siguranță se adresau și „infractorilor cu anormalități de ordin fiziologic sau psihologic" sau „infractorilor din obiceiu".

---

[1] *Codul Penal Regele Carol al II-lea*. Explicat de Constantin Viforeanu, procuror general al Înaltei Curți de Casație; Eugen Petit, consilier la Înalta Curte de Casație; Nicolae I. Tanoviceanu. Doctor în drept. Diplomat al Institutului de Criminologie din Paris. Avocat., Ed. Adevărul S.A, București, 1937, p. 229.

[2] *Ibidem*, p. 231.

[3] Traian POP, „Proiectul Codului Penal din 1933...cit.", p. 11.

Logica anticipării, prevenirii și îmblânzirii riscului, a detectării la timp a comportamentului și tendințelor delincvențiale și a împiedicării transformării sale într-o permanentă amenințare la adresa societății ghidează noua politică penală instrumentată prin aceste măsuri. Ca tip de raționament, noua politică penală utilizează raționamentul deductiv și analogic, deși rezoluțiile Congresului Internațional de Drept penal din Paris (1937) recomandau ferm *excluderea metodei analogice* în interpretarea legilor penale, căci „respectarea principiului legalității care interzice metoda analogică, guvernează și *măsurile de siguranță în același fel ca și pedepsele*"[1]. Extinderea tipului de raționament analogic în sfera dreptului constituie, după Foucault, unul din elementele definitorii pentru conturarea „infrapenalului"[2].

Prevenire, tratare, și acolo unde nu se mai poate, eliminare: „măsurile de siguranță" trădează prin limbaj și argumentație influența procesului de medicalizare a domeniului legii penale, căruia îi imprimă o nouă dinamică, anticipativă și preventivă. „Măsurile de siguranță" creează noi categorii de infractori: infractorul alienat se alătură infractorului anormal și infractorului din obiceiu, ca și „minorului în pericol moral" sau celui deja delincvent. Aceste categorii prezintă diferite grade de pericol pentru societate, iar „măsurile de siguranță" luate la timp pot preveni, vindeca, și educa. Iar atunci când acestea nu mai sunt posibile, „măsurile de siguranță" îndeplinesc o funcție de igienizare, de sanitație, prin eliminarea „elementelor periculoase" din societate.

Formulate în logica unei „culturi a pericolului" ce însoțește și condiționează liberalismul ca sistem socio-politic, „măsurile de siguranță" par a avea un efect de bumerang, căci ele pun sub semnul întrebării „libertatea individuală", fundamentul juridic și ideologic al liberalismului. Conștienți de toate aceste riscuri, juriștii români din epocă încearcă să se asigure și să ne asigure că există suficiente garanții pentru respectarea drepturilor și libertăților individuale, și că dreptul penal se înscrie în legalitate, insistând asupra principiilor teoretice care ghidează aplicarea măsurilor de siguranță în Codul Penal din 1936.

Principiile aplicării „măsurilor de siguranță" și libertatea individuală în Codul Penal Carol al II-lea

„Măsurile de siguranță"[3] din Codul Penal unificat al României Mari erau călăuzite de patru principii fundamentale: 1. Legalitatea măsurilor de siguranță; 2. Aplicarea postdelictuală a „măsurii de siguranță"; 3. Caracterul jurisdicțional al măsurii de siguranță; 4. Aplicarea „măsurii de siguranță" numai în caz de periculozitate. Ultimele trei principii erau exprimate în art. 70 al Codului Penal sub influența exclusivă a art. 202 din Codul Penal italian[4].

Cel de-al doilea principiu, care consacră aplicarea *postdelictuală* a „măsurii de siguranță" fie că este vorba de un responsabil sau de un iresponsabil, reprezintă „un punct aprig dezbătut de cele două școli [cea clasică și cea pozitivistă]"[5].

---

[1] I.B. GEORGESCU, „Cronica", *Revista Penală*, IV, nr. 7, 1937 *apud* Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., p. 148.

[2] Michel FOUCAULT, *Anormalii*, cit., p. 27.

[3] *Codul Penal Carol al II-lea* ...cit., art. 70-91, art. 138-153.

[4] *Codul Penal Carol al II-lea din 18 martie 1936*...cit., p. 18.

[5] Expunerea de motive la Codul Penal din 1936 a Ministrului Justiției, cit., p. 19.

Consiliul Legislativ, temător în a mărturisi explicit acest „spirit și finalitatea lui" invocă legitimarea oferită de comunitatea științifică internațională, insistând că „măsurile de siguranță" nu intervin decât *post-delictum*. Consiliul Legislativ își situează opțiunea pentru aplicarea post-delictuală a măsurilor de siguranță în contextul dezbaterilor științifice internaționale. Aplicarea post-delictuală a măsurilor de siguranță, adică în condițiile săvârșirii și judecării unui act calificat ca delict, crimă sau infracțiune, „consistă din organizarea unui regim care să combată relele înclinațiuni și deprinderi ale infractorului obișnuindu-l cu altele bune"[1].

Măsurile de siguranță din Codul Penal din 1936 reprezintă „măsuri de prevențiune post delictuală" de mare „importanță în lupta pentru combaterea criminalității"[2], căci

> „urmând cu totul dezideratele exprimate de congresul de la Bruxelles al Asociațiunii de Drept Penal internațional, s-a organizat măsurile de siguranță [...], plecând dela principiul că măsura de siguranță să fie aplicată întotdeauna *numai ca o consecință a delictului*, a cărui stare de periculozitate, arată dacă pe lângă pedeapsă trebuie aplicată și măsura de siguranță" [s.n.][3].

Această insistență asupra aplicării strict post-delictuale a „măsurilor de siguranță" trebuie înțeleasă în contextul atitudinii rezervate generale a Consiliului Legislativ față de inovațiile de inspirație pozitivistă din Codului Penal de la 1936.

La cel de-al IV-lea Congres internațional de drept penal de la Paris din 1937, chestiunea necesității aplicării post-delictuale a măsurilor de siguranță a fost discutată în mod explicit, fiind concretizată într-o rezoluție care consacra menținerea regulii „*nullum crimen, nulla poena sine lege*", privind principiul legalității delictelor și pedepselor ca garanție necesară a drepturilor individuale[4]. Opiniile au fost categorice în această chestiune, ne asigură Mircea Georgescu, citând din Filipo Gramatica:

> „Deschizându-se calea unor atari concepțiuni – de intervenție a *dreptului penal acolo unde nu există infracțiune, înseamnă a se denatura dreptul penal și a se uita fundamentul său etic, cu urmarea antijuridică, deși egală, de a da o sancțiune, fie chiar și sub formă de măsură de siguranță, acolo unde nu există culpabilitate și infracțiune*" [s.n.][5].

Deși Codul Penal din 1936 ne asigură că măsurile de siguranță sunt aplicate numai *postdelictual*, măsurile de siguranță tutelare și educative se aplicau minorilor nedelincvenți, ceea reprezintă o contrazicere a acestui principiu, după cum bine sesiza Mircea Georgescu[6].

„Măsura de siguranță" era aplicată după executarea pedepsei în cazul infractorilor responsabili din punct de vedere penal (infractorii anormali sau infractorii din obiceiu) sau înlocuia pedeapsa în cazul alienaților și minorilor. Cu alte cuvinte dacă

---

[1] Expunerea de motive la Codul Penal din 1928 a Consiliului Legislativ, cit., p. 28.

[2] *Ibidem*, p. 180.

[3] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., pp. 181-182.

[4] I.B. GEORGESCU, *Măsuri de siguranță. Organizarea lor în proectul de cod penal român, în ante-proectul de cod penal francez și în codul penal italian*, Scrisul Românesc, Craiova, 1935.

[5] Filippo GRAMATICA, *Principii de drept penal subiectiv*, trad. de Jean Moruzi, Tipografia Ziarului Universul, București, 1934, p. 220.

[6] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., p. 140.

se constata că făptașul sancționat prin pedeapsă pentru fapta sa incriminată prin lege, era și în „stare de pericol" pentru societate, se aplicau ambele categorii de sancțiuni penale, într-un sistem dublu de sancțiuni penale, întocmai ca în sistemul penal italian[1]. Menținerea ambelor tipuri de sancțiuni penale poate fi considerată ca reprezentând un compromis dintre școala clasică și cea pozitivistă[2].

Dacă juriștii recomandau, iar Codul Penal român și cel italian formalizau aplicarea „măsurilor de siguranță" după executarea pedepsei, medicul legist Mihail Kernbach se pronunță ferm pentru „aplicarea lor la toți infractorii anormali, înainte de a se executa pedeapsa", în vederea creșterii eficienței curative a „măsurilor de siguranță". Kernbach era de părere că

> „detențiunea compromite definitiv starea infractorilor, iar după executarea pedepsei regimul măsurii de siguranță nu se sprijină pe nici o rațiune medicală sau pedagogică, chiar contravine metodelor de terapeutică și reeducare socială, nimicind astfel scopul urmărit prin individualizarea pedepsei și prin apărarea socială contra criminalilor periculoși"[3].

Executarea „măsurii de siguranță" înainte de pedeapsă este recomandată cu atât mai mult în cazul „infractorilor periculoși", adică a infractorilor anormali (art. 73), și a „infractorilor din obiceiu" (art. 74), căci în cazul lor, executarea măsurii de siguranță după pedeapsă reprezintă „contrariul metodelor terapeutice și pedagogice", deoarece „după executarea pedepsei, starea anormală se agravează și tratamentul prin măsura de siguranță nu duce la nici un rezultat",[4] crede Kernbach.

Cel de-al treilea principiu privea *caracterul jurisdicțional al măsurii de siguranță*, căci „măsura de siguranță" poate fi dispusă numai de judecător[5]. „Măsura de siguranță a fost *introdusă* în Codul penal pentru a putea beneficia de avantajul garanției jurisdicționale" [s.n.][6]. Astfel, numai judecătorul are capacitatea legală

> „de a stabili *existența obiceiului sau a profesiunii criminale* ca bază de aplicațiune a măsurii de siguranță [...] Numai autoritatea judiciară, cu excluderea celei administrative, are a se pronunța atât în ceea ce privește aplicarea măsurii de siguranță, cât și pentru încetarea ei și liberarea anticipată. E o garanție necesară pentru respectul libertății individuale"[7].

Ca o garanție suplimentară a libertății individuale, Consiliul Legislativ ne asigură că durata măsurilor de siguranță este nedeterminată numai pentru alienați, căci pentru toate celelalte măsuri de siguranță durata va fi decisă de judecător[8]. Lucrurile nu stau chiar așa, căci și durata măsurilor de siguranță aplicate „infractorilor anormali" era nelimitată.

---

[1] Adelmo MANNA, Enrico INFANTE, *Italy*...cit., pp. 37-39.

[2] *Ibidem*, p. 38.

[3] Mihail KERNBACH, „Starea de periculozitate și concepția ei medico-legală", *Pandectele Române*, vol. XVI, nr. 6, 1937, pp. 81-82.

[4] *Ibidem*.

[5] Expunerea de motive la Codul Penal din 1936 a Ministrului Justiției, cit., p. 129.

[6] *Ibidem*.

[7] *Ibidem*, p. 183.

[8] *Ibidem*.

Tematizarea „libertății individuale" în contextul „măsurilor de siguranță", cu insistența asupra faptului că aceasta este garantată tocmai prin faptul că „intră" în domeniul dreptului penal (prin caracterul jurisdicțional al „măsurilor de siguranță" și a aplicării lor post-delictuale) poate fi citită ca o precauție discursivă suplimentară luată de Consiliul Legislativ și de Ministrul Justiției într-un context politic și ideologic dificil. Reticența în a recunoaște inovația fundamentală adusă sistemului penal de „măsurile de siguranță" poate fi astfel înțeleasă în contextul unor strategii discursive care încearcă să minimizeze efectul negativ pe care acest nou instrument juridic și edificiu penal îl pot avea pentru libertatea individuală. Filipo Gramatica avertiza despre cât de riscantă era introducerea măsurilor de siguranță în dreptul penal, afirmând:

> „Utilitatea socială incontestabilă a măsurilor de siguranță ar fi putut găsi modalitatea de a se valorifica nu în cadrele dreptului penal, ci în cadrele dreptului administrativ, întrebuințând pentru aceasta mijloacele sanitare, educative și polițienești pe care i le pune la dispoziție civilizația modernă"[1].

Logica preventivă a măsurilor de siguranță consacră „societatea" în detrimentul „individului" iar alteritatea creată în sânul societății prin practicile penale și penitenciare dobândește noi valențe imaginare, al căror punct de fugă se formează într-o logică a expectativei care valorizează nu numai *actul*, ci mai ales „personalitatea infractorului", adică *potențialul* delincvențial. Schimbarea de perspectivă în domeniul dreptului penal prin reorientarea axelor temporale ale procesului penal înspre viitor, și dinspre act spre potențialul criminal provoca în reuniunile științifice internaționale îngrijorări reale legate de consecințele pe care ele le-ar putea avea pentru libertatea individului, fundamentală în definirea unui regim politic, cu atât mai mult cu cât „măsurile de siguranță" reprezentau o inovație penală consacrată în Europa prin includerea lor în Codul Penal al unui stat fascist.

Spaniolul Q. Saldana, profesor de drept penal, articula cu luciditate consecințele politice ale admiterii „măsurilor de siguranță" în codurile penale:

> „Problema măsurii de siguranță și a pedepsei aparțin în întregime dreptului public, căci dreptul penal pornește de la politică și se întoarce la aceasta. Un regim politic este întodeauna condiția unui regim penal. Dacă rămâne în vigoare sistemul liberal-represiv, oricât să fim partizani ai măsurei de siguranță în teorie, nu vom avea decât pedepse. Dacă va urma un regim antidemocratic, va sosi domnia măsurilor"[2].

Cel de-al patrulea principiu, cel al *„stării de periculozitate"* ca o condiție necesară a pronunțării „măsurii de siguranță" este cel care operaționalizează noul imaginar juridic al cuplului risc-prevenție. Studiul lui Mircea Georgescu oferă explicații teoretice credibile, în acord cu literatura internațională a vremii, despre diferite noțiuni juridice conexe, dezvoltate în legătură cu „măsurile de siguranță" și de mare relevanță pentru universul juridic al periculozității din perioada interbelică, precum: „stare de pericol", „periculozitate", „temebilitate", care se înscriu în acea „cultură a pericolului" postulată de Foucault.

---

[1] Filippo GRAMATICA, *Principii de drept penal*...cit., p. 220.

[2] Q. SALDANA, „Pedepse și măsuri de siguranță", *Revue internationale de droit penal*, no 1-2, 1927, pp. 7-24, *apud* Traian POP, *Curs de criminologie*, Editura Ardealul, Cluj, 1928, p. 400.

Construcție eminamente simbolică, „infracțiunea" dobândește o existență „naturală", „reală" prin punerea în antiteză a „infractorului" cu „societatea": „Infracțiunea prezintă în raport cu obiectul prejudiciat o însușire specială, aceea de *a inspira teamă*, ceea de doctrina a numit *temebilitate*"[1]. „Temebilitatea" are drept corespondent obiectiv „starea de pericol"[2], căci infracțiunea prezintă o altă însușire în raport cu cel care o săvârșește, „anume aceia de a desvălui *o capacitate de a face rău* caracteristică infractorului. Această capacitate a fost numită în doctrină *periculozitate*"[3]. Conceptul periculozității este destul de asemănător în toate doctrinele penale, ne asigură Georgescu, diferind însă prin câteva amănunte[4]. Oricum, ideea principală a „periculozității" se referă la „tendința individului de a comite infracțiuni, *nu atât din cauze exterioare cât mai cu seamă din cauze datorită inclinațiunii individuale către crimă*" [s.n.][5]. Într-o strategie discursivă aflată sub influența medicalizării, „pericolul" ajunge să fie înscris în „interiorul" opac (înclinațiune individuală) al infractorului.

Periculozitatea, „o stare de spirit a infractorului caracterizată prin tendința mai mult sau mai puțin probabilă de a comite noi infracțiuni"[6], reprezintă o caracteristică „naturală", „reală" a infractorului. „Starea de pericol" nu este condiționată de starea mentală a infractorului sau de statutul lui juridic, și poate fi constatată „independent de imputabilitatea, culpabilitatea sau responsabilitatea penală" a infractorului[7]. Georgescu exemplifică funcționarea și existența reală a „stării de pericol", căci frica pe care infractorul o provoacă răzbate dincolo de încadrarea juridică:

> „S-ar putea ca un infractor să nu fie găsit responsabil pentru fapta ce a săvârșit, s-ar putea ca acea faptă să nu poată duce la stabilirea culpabilității sale; și totuși […] chiar în lipsă de stabilire a vreunei culpabilități sau a vreunei pedepse care să consacre infracțiunea ca atare, el poate să inspire societății teama că va produce noi *leziuni*" [s.n.][8].

O chestiune de o importanță deosebită o reprezintă problema practică a *determinării stării de periculozitate* în lumina legii penale[9], dat fiind faptul că „nici o măsură de siguranță nu poate fi pronunțată împotriva unui individ, dacă în prealabil nu s-a constatat starea de pericol"[10]. Unii dintre comentatorii Codului Penal „Carol al II-lea" dau sugestii destul de practice privitoare la constatarea „stării de pericol":

> „Instanța represivă constată starea de pericol a infractorului examinând motivele, gravitatea faptei, derivând toate împrejurările acțiunii, antecedentele penale, precum și purtarea infractorului înainte și după comiterea infracțiunii,

---

[1] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., pp. 216-217.
[2] *Ibidem*, p. 219.
[3] *Ibidem*, pp. 216-217.
[4] *Ibidem*, p. 220.
[5] I.G. BONTEA, „Conceptul și funcțiunea periculozității în ordinea juridică penală", *Revista penală*, vol. I, nr. 10, 1934, *apud ibidem*, p. 221.
[6] Filippo GRAMATICA, *Principii de drept penal*...cit., p. 161.
[7] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., p. 217.
[8] *Ibidem*, p. 218.
[9] *Ibidem*, p. 221.
[10] *Codul Penal. Regele Carol al II-lea.* Explicat de Constantin Viforeanu, Eugen Petit, Nicolae I. Tanoviceanu, cit., pp. 229-230.

> condițiunile de viață individuală, familială și socială a infractorului. Dacă din toate aceste considerente instanța represivă ajunge la convingerea că infractorul are o *predispoziție* pentru infracțiuni și că pedeapsa nu poate să-și îndeplinească rolul, sau îl va îndeplini numai într-o slabă măsură, îl va declara în stare de pericol motivând considerentele care au condus la această convingere și îi va aplica măsura de siguranță stabilită de acest cod. Starea de pericol are ca indicii starea mintală, antecedentele penale și felul de viață al infractorului" [s.n.][1].

Mircea Georgescu reia discuția asupra chestiunilor practice legate de determinarea „stării de periculozitate" întrebându-se „care sunt simptomele sau indicațiunile sau chiar dovezile care vor duce la constatarea periculozității la un anumit infractor?"[2]. Cadrul legal care prevede colectarea și utilizarea de probe care să indice „starea de periculozitate" este în principal format[3] de art. 21[4] care statuează importanța personalității infractorului în procesul penal, de art. 139 Cod Penal, care indică necesitatea anchetelor bio-sociale și de art. 13 din Codul de Procedură Penală, care stabilește principiile pentru administrarea și aprecierea probelor[5]. În baza tuturor acestor pași procedurali, judecătorii „apreciază probele administrative și hotărăsc după *intimă convingere*" [s.n.][6]. După Foucault, principiul judecătoresc al „intimei convingeri" reprezintă un element definitoriu al edificiului „infrapenal"[7].

Alături de infracțiunea comisă, judecătorul va corobora „toate celelalte indicațiuni de natură să edifice pe judecător"[8], căci singură infracțiunea ar putea cu greu să determine periculozitatea[9]. Georges Vidal și Jospeh Magnol consideră că „gradul de periculozitate" al infractorilor se poate aprecia

> „fie din pricina stării lor de recidiviști, fie din pricina felului lor de traiu, pe care legea îl precizează, fie din pricina antecedentelor lor hereditare sau personale, manifestată printr-o crimă sau delict, determinate prin lege"[10].

„Infracțiunea" nu mai reprezintă un act decis prin liberul arbitru, ci devine un simptom al unei „stări", a cărei existență este sigură și „naturală"/ „înnăscută", dincolo de construcția simbolică, iar soluția eminamente juridică a pedepsei nu poate circumscrie această stare „naturală" de periculozitate[11], căci „toate aceste simptome se întemeiază însă pe un fapt penal preexistent: infracțiunea. Acest fapt anti-social este primul element de constatare a unui pericol pentru societate cauzat de infractor"[12].

---

[1] *Ibidem*.

[2] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., p. 221.

[3] *Ibidem*, pp. 221-222.

[4] *Codul Penal Carol al II-lea din 18 martie 1936*...cit., art. 21.

[5] Codul de Procedură Penală Carol al II-lea, art. 137.

[6] E.H. PERREAU, *Technique de la jurisprudence en droit privé*, vol. II, Ed. M. Rivière, Paris, 1923, p. 29.

[7] Michel FOUCAULT, *Anormalii*, cit., p. 29.

[8] Paul CUCHE, *Précis de Droit criminel*, Ed. Librairie Dalloz, Paris, 1936, p. 123.

[9] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., p. 222.

[10] Georges VIDAL, Jospeh MAGNOL, *Cours de Droit criminel et de Science pénitentiare*, Ed. Rousseau, Paris, 1935, p. 57.

[11] Mircea GEORGESCU, *Măsurile de siguranță*...cit., p. 217.

[12] Paul CUCHE, *Précis de Droit criminel*, cit., p. 123.

Pentru Vintilă Dongoroz, unul din cei doi autori ai Proiectului de Cod Penal din 1933, cel care face trecerea definitivă către Codul Penal din 1936, „potențialul de criminalitate și anormalitatea infractorilor", urmau a fi folosite drept criterii pentru adecvarea pedepsei judiciare și pentru luarea de măsuri represive eficiente, iar evaluarea „nu poate fi făcută decât cu ajutorul specialiștilor în psihopatologie, psihologie, antropologie"[1]. Și profesorul Jean Rădulescu de la Universitatea din București ne *atrage atenția că* „starea de pericol a infractorului [...] implică un *criteriu antropologic, căci depinde de tendința, de temperamentul, de structura fizico-psihică individuală*" [s.n.][2].

În 1937, dr. Mihail Kernbach, profesor de medicină legală la Universitatea din Cluj publica articolul „Starea de periculozitate și concepția ei medico-legală"[3], un comentariu extins asupra „stării de periculozitate" formalizate de Codul Penal din 1936, și care exprimă succesul medicalizării domeniului penal, așa cum este el exprimat de „măsurile de siguranță". Aceste explicații de tip medical le completează și nuanțează cum nu se poate mai bine pe cele avansate de juriști.

Kernbach considera că adoptarea „instituției măsurilor de siguranță" reprezintă „o acceptare parțială a tendințelor recente ale biologie criminalistă (*Kriminalbiologie*)", care face să dispară „prăpastia de odinioară între «întemnițare» și «spitalizare»"[4]. Kernbach crede că este necesar să aducă explicații asupra criteriilor de evalure a oprtunității aplicării „măsurii de siguranță", având în vedere că „termenii juridici nu corespund întotdeauna unei realități valabile"[5]. Pentru Mihail Kernbach, nu există nicio îndoială că „starea de periculozitate corespunde unei stări de fapt, reale, însă nici codul, nici procedura nu fixează criteriile pentru diagnosticarea ei" [6]. Stabilirea acestor criterii va duce la înlăturarea arbitrariului instanțelor și la respectarea libertății individuale, ca și la gradul sporit de eficacitate a unei măsuri de siguranță. „Diagnosticarea *științifică*" a stării de periculozitate corespunzătoare infractorului, „adică omului care a voit, a gândit și a manifestat", urmează medicul legist, este absolut necesară căci starea de pericol se prezintă sub mai multe forme și fiecăreia dintre ele îi corespunde, de cele mai multe ori, o anumită măsură de siguranță, având în vedere că „starea de pericol e o stare *eminamente biologică* și are *criterii sigure de dovedire*" [s.n.][7]. Examenul *psiho-antropologic* oferea criterii numeroase și sigure pentru determinarea „stării de periculozitate", ne asigură Kernbach. Acest examen urmărea punerea în evidență a mai multor posibile cauze ale stării de periculozitate. Starea de periculozitate depinde de un „*substrat biologic individual*, care trebue determinat de la caz la caz" [s.n.][8]. Periculozitatea trebuie precizată printr-un examen tehnic asupra trecutului familiar și individual, asupra caracterelor ereditare, psihologice antropologice și patologice, particularitățile caracterologice, influența mediului ambiant. Cunoscând toți acești factori care permit diagnosticarea stării de periculozitate, se va putea construi „profilul

---

[1] V. DONGOROZ, „Clasificarea infractorilor", *Revista de Drept Penal și Știință Penitenciară*, vol. 3, 1929, pp. 165-173/p. 169.

[2] Jean RĂDULESCU, „Influența pozitivismului italian asupra codificării penale actuale", *Revista de drept penal și de știință penitenciară*, vol. 14, 1935, pp. 121-138/p. 133.

[3] Mihail KERNBACH, „Starea de periculozitate...cit.", p.81.

[4] *Ibidem.*

[5] *Ibidem.*

[6] *Ibidem.*

[7] *Ibidem.*

[8] *Ibidem.*

periculozității" fiecărui infractor, absolut necesar pentru adoptarea celei mai juste și corespunzătoare măsuri de siguranță, pentru o anume stare de periculozitate și pentru a formula „pronosticul asupra acestei stări", afirmă Kernbach[1]. El recomanda o multitudine de examinări medicale, psihologice, sociologice pentru determinarea științifică a „stării de pericol", care se articulează reciproc și se completează într-un continuum semantic cu elementele juridice.

Recapitulând, putem afirma că prin intermediul „măsurilor de siguranță" politica preventivă penală din România interbelică dobândea noi mijloace și domenii de acțiune. Partea preventivă a sistemului penal „clasic" fusese construită în ipoteza utilitaristă a funcționării liberului arbitru. Prevenția clasică se realiza prin pedeapsă, prin intermediul căreia individul era pus în gardă cu privire la consecințele actelor sale, având posibilitatea de a decide asupra conduitei sale. Prevenția penală de inspirație pozitivistă realizată prin intermediul „măsurilor de siguranță" venea în completarea sistemului preventiv clasic. Ea pleca de la ipoteza funcționării defectuoase a liberului arbitru la unii dintre indivizi, din cauza unor afecțiuni de natură fiziologică, psihologică sau morală. Datorită acestor „defecțiuni" pedeapsa nu este suficientă pentru acești indivizi, căci ea nu poate avea valențe preventive pentru aceștia. „Măsurile de siguranță" vin să acționeze tocmai în această „zonă gri" aflată undeva între rațiune și nebunie, adresându-se celor care nu mai au posibilitatea deplină a unei alegeri între bine și rău[2].

În timp ce pedepsele erau fundamentate de vinovăția și responsabilitatea făptuitorului, și erau limitate din punct de vedere temporar, „măsurile de siguranță" erau fundamentate de „starea de pericol" a delincventului, și nu aveau o durată fixă, urmând ca durata lor de executare să fie revizuită periodic de către judecător.

„Măsurile de siguranță" completează pedepsele, și se adresează mai degrabă potențialului criminal, încercând să anticipeze și să împiedice transformarea acestuia în act criminal. Logica preventivă exprimată prin „măsurile de siguranță" o continuă pe cea a pedepselor, în încercarea de a elimina riscurile implicate de o presupusă „stare de periculozitate" a infractorului. Existența „stării de pericol" a unui individ, confirmată cu argumente extrapenale, reclama intervenția „măsurilor de siguranță" ca elemente necesare pentru realizarea apărării sociale. Din perspectiva teoriei dreptului[3] pedepsele îndeplinesc o funcție preventivă generală, pe când „măsurile de siguranță" îndeplinesc o funcție preventivă specifică, prin aceea că ele neutralizează persoanele periculoase pentru societate.

La sfârșitul prezentării principiilor de aplicare și funcționare, și a interpretărilor doctrinare din epocă a „măsurilor de siguranță" în proiectele Codului Penal unificat putem observa mutațiile semantice produse în domeniul dreptului penal, ca și implicațiile acestor transformări pentru regimul politic care le pune în practică.

Într-o argumentație medicalizată, domeniul dreptului penal se schimbă, căci „personalitatea infractorului" devine noua „formațiune științifică de adevăr" a procesului penal și penitenciar. Importanța acordată experților medicali în indicarea celor mai potrivite măsuri de siguranță este exprimată de faptul că judecătorul

---

[1] *Ibidem*.

[2] Pentru tendințele autoritariste ce însoțesc o acțiune penală de tip curativ ca cea inaugurată prin „măsurile de siguranță" v. A.M. RODRIGUES, „Criminal Policy…cit. ", p. 193.

[3] Adelmo MANNA, Enrico INFANTE, *Italy*...cit., p. 38.

utilizează elemente „extrapenale" sau „infrapenale" precum personalitatea, caracteristicile antropologice și psihologice, într-un continuum medico-juridic, în care faptul penal (infracțiune, crimă, delict), felul și numărul său, devin indicatoare, simptome ale „firii" delincvențiale.

Acest continuum semantic și de practici încearcă să circumscrie ceea ce am numit „zona gri" a criminalității. În „zona gri" a criminalității ordinea și logica juridică sunt dublate de o raționalitate medicală, care valorifică juridic nu numai nebunia dar și „anormalitatea" biologică sau comportamenală, captată, ordonată, îmblânzită și făcută familiară cu ajutorul științelor medicale și sociale. Aceste deplasări medicalizante în dreptul penal[1] se înscriu perfect în atmosfera unei epoci interbelice românești din ce în ce mai deschisă exprimării problemelor socio-eonomice și politice în termeni proprii științelor biologice și a ascensiunii rasimului[2].

Discuțiile din epocă trădează îngrijorarea că logica penală preventivă de inspirație pozitivistă, care funcționa în baza unor indicii extrapenale (comportament, atitudine, indicatori fiziologici și psihologici), amenință libertatea individuală și garantarea ei de către lege, fundamentale în sistemul penal de tip clasic. În noua paradigmă penală și penitenciară construită în logica detectării, prevenirii și neutralizării riscului, „societatea" devine mai importantă decât „individul", măsurile de „apărare socială" completându-le pe cele de siguranță, și pune sub semnul întrebării garantarea libertăților individuale în fragila democrație interbelică românească[3].

Această logică preventivă care valorizează elemente extrapenale în vitutea unui potențial criminal se dovedește astăzi mai actuală ca niciodată, în contextul terorismului internațional și a promovării unor strategii preventive de securitate, orientate către minimizarea riscului și a potențialului terorist. Elementele extrapenale (religie, status social) folosite în identificarea și contracararea potențialului terorist, devin elemente constitutive ale legii penale actuale, punând în pericol nu numai principiul libertății individuale, dar și principii juridice fundamentale[4].

---

[1] Pentru o foarte detaliată analiză a transformării domeniului dreptului sub influența științelor biologice v. Mircea GEORGESCU, *Criteriul biologic în drept*, Tipografia Fondul Cărților Funduare, Cluj, 1932.

[2] Maria BUCUR, *Eugenie și modernizare*, Polirom, Iași, 2005; Lucian BUTARU, *Rasism românesc. Componenta rasială* a *discursului antisemit* din *România până la al II-lea Război Mondial*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj, 2010; Marius TURDA, „Controlling the National Body: Ideas of Racial Purification in Romania, 1918-1944", in Christian PROMITZER, Sevasti TRUBETA, Marius TURDA (eds), *Health, Hygiene and Eugenics in Southeastern Europe to 1945*, CEU Press, Budapest, 2011, pp. 325-350; Marius TURDA, Paul WEINDLING (eds), *„Blood and Homeland": Eugenics and Racial Nationalism in Central and Southeast Europe, 1900-1940*, Central European University Press, Budapest, 2007.

[3] Keith HITCHINS, *România. 1866-1947*, trad. de George G Potra și Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, București, 1997; Irina LIVEZEANU, *Cultură și naționalism în România Mare, 1918-1930*, Editura Humanitas, București, 1998; Henry L. ROBERTS, *Rumania; Political Problems of Ann Agrarian State*, Yale University Press, 1951.

[4] Ronald V. CLARKE, „Situational Crime Prevention", in Michael TONRY, David P. FARRINGTON (eds.), *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*, University of Chicago Press, Chicago, 1995, pp. 91-150; David GARLAND, *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, University of Chicago Press, Chicago, 2001; Susanne KRASMANN, „The Enemy on the Border: Critique of a Program in Favor of a Preventive State", *Punishment & Society*, vol. 9, no. 3, 2007, pp. 301-318.